

УДК: (477)304.33:330.3; DOI: 10.31388/2519-884X-2021-43-12-21

Грицаєнко М.І., к.е.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
nick.grytsayenko@tsatu.edu.ua

ДОВІРА ЯК ІМПЕРАТИВ ВИКОРИСТАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДОМОГОСПОДАРСТВ У РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. Метою статті є дослідження впливу довіри на використання інвестиційного потенціалу домашніх господарств як чинника розвитку підприємництва.

За аналізом динаміки доходів і витрат сформульована гіпотеза про вплив на активність фінансового інвестування домогосподарств довіри населення до основних інститутів фінансового ринку. Побудована виробнича функція залежності фінансових інвестицій домогосподарств від розмірів їхніх доходів, а також рівня довіри населення банкам. Запропоновані заходи для підняття рівня довіри інститутам фінансового ринку та активізації інвестиційної поведінки домашніх господарств.

Ключові слова: довіра, домогосподарство, підприємництво, заощадження, інвестиції, інвестиційний потенціал, інститути фінансового ринку, виробнича функція, соціальний капітал

JEL code classification: Q10, H55, I38

*Hrytsaienko M.I., PhD in Economics, Associate Professor
Dmytro Motorny Tavria State Agrotechnological University
nick.grytsayenko@tsatu.edu.ua*

TRUST AS AN IMPERATIVE TO USE THE INVESTMENT POTENTIAL OF HOUSEHOLDS IN THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP

Abstract. Setting objectives. The aim of the article is to study the impact of trust on the use of investment potential of households as a factor in business development.

Research results. The study used dialectical methods of cognition of processes and phenomena, including the monographic method (analysis of scientific achievements of domestic and foreign scientists on the investment potential of households, as well as trust), abstract-logical (theoretical generalizations and conclusions), the method of economic and statistical modeling (construction of the production function of the dependence of financial investments of households on the size of their income and the level of confidence in banks).

Based on the study of income and expenditure dynamics, the savings and investment behavior of households is analyzed. The hypothesis of the impact on the activity of financial investment of households of public confidence in the main institutions of the financial market, as well as other elements of social capital. The economic-statistical model (production function) of dependence of financial investments of households on the sizes of a salary, pension, incomes from business activity, and also level of trust of the population to banks is constructed. Measures are proposed to raise the level of trust in financial market institutions and intensify the saving and investment behavior of households.

Conclusions. Elements of scientific novelty are the formulated vision of the essence of trust in financial market institutions, as well as the production function of the dependence of financial investments of households on the size of their income, as well as the level of public confidence in banks.

The practical significance of the obtained results is the ability to identify aspects of the formation and use of trust as an imperative to realize the investment potential of households.

Keywords: trust, household, entrepreneurship, savings, investments, investment potential, financial market institutions, production function, social capital

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світового та національного

господарства однією з найактуальніших проблем для України є «... активна інвестиційна політика, яка б мала систему стратегічних і тактичних цілей, а також оцінку необхідних ресурсів для їхнього досягнення» [1, с. 86]. Макроекономічним індикатором соціально-економічного становища країни є ощадна та інвестиційна поведінка домашніх господарств, які одночасно виступають постачальниками економічних ресурсів і основними споживачами товарів та послуг. Збільшення доходів домашніх господарств обумовлює зростання їхньої ролі як суб'єктів інвестиційної діяльності, що не тільки капіталізують частину своїх доходів, спрямовуючи їх у різні фінансові інститути і реальне виробництво, а й через збільшення споживання опосередковано сприяють зростанню інвестицій через ріст платоспроможного попиту на ринку товарів і послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми ощадної та інвестиційної поведінки домашніх господарств висвітлювалися у наукових працях багатьох дослідників, в тому числі закордонних, таких як Бровн С. [2], Ду П. [3], Іїла О. Й. [4], Іеміфохае О. [5], Явара Г. [6], а також вітчизняних – Бандури Т. І. [7], Кізими Т. [8], Коцюрубенко Г. [9], Лаврик С. С. [10], Циток Р. П. [11] та багатьох інших. Так, Бровн С., Буцціол А., Монтагнолі А. та Таилор К. досліджували роль фінансового консультування у формуванні структури інвестиційного портфеля домашніх господарств Великобританії [2]. Ду П. та Ченг Г. вивчали взаємозв'язок між конкуренцією в банківському секторі Китаю і неформальною фінансовою поведінкою китайських домогосподарств [3]. Іїла О. Й. зробив спробу дослідити вплив матеріальних цінностей на скорочення бідності серед сільських домогосподарств в Іджебу-Джеса, штат Осун [4]. Іеміфохае О. проаналізував вплив різних типів грошових переказів на бідність домогосподарств у сільських та міських районах та шести геополітичних зонах Нігерії [5]. Явара Г. наводив докази впливу доступу до формальних заощаджень на добробут домогосподарств в Гамбії. Зокрема, він вивчав, як доступ до формальних заощаджень може вплинути на такі результати домогосподарства, як загальні витрати, володіння активами тривалого користування,

витрати на охорону здоров'я і витрати на освіту [6].

Бандура Т. І. розрахувала інвестиційний потенціал домогосподарств у розрізі областей і проаналізувала їхню здатність до участі в інвестиційних процесах [7]. Кізима Т. розробила практичні рекомендації щодо активізації використання вітчизняними домогосподарствами основних інструментів інвестування заощаджень на фінансовому ринку України [8]. Коцюрубенко Г. обґрунтувала авторську точку зору щодо ролі грошових переказів у формуванні інвестиційного потенціалу домогосподарств [9]. Лаврик С. С. при аналізі інвестиційних можливостей населення розглянув проблеми, які стримують розвиток інвестиційної діяльності домогосподарств в Україні. Він вважає, що запорукою успішного залучення коштів населення із тіньової економіки може стати повернення довіри до банків, а також розвиток небанківських фінансових установ [10]. Циток Р. П. визначив, що заощадження домогосподарств України є резервним ресурсом національної економіки, що лише незначною мірою заходить на фінансовий ринок країни і використовується як інвестиційний ресурс [11].

Питання сутності довіри та її впливу на різноманітні аспекти життєдіяльності людини розкривали у власних дослідженнях численні науковці, в тому числі закордонні Бровн А. [12], Гуанг Й. [13], Плоої Д. Р. [14], Сіх Б. [15], Фукуяма Ф. [16], Штомпка П. [17], а також вітчизняні Алексеєнко Д. Д. [18], Андрущенко Г. І. [19], Біль М. М. [20], Буряк А. В. [21], Горбатюк В. І. [22], Зубова В. В. [23], Семенов А. Ю. [24], Федорів Т. В. [25] та багато інших. Так, Бровн А., Гаргуїло С. та Мегта Х. вивчали роль довіри в подоланні труднощів з отриманням доступу до фінансового капіталу для відкриття малого бізнесу в країнах, що розвиваються [12]. Гуанг Й. аналізував відмінності міських жителів, міських мігрантів, нових городян і сільських мігрантів Китаю з точки зору соціального капіталу та соціальної довіри [13]. Плоої Д. Р., Лионс А. та Кашіма Е. С. досліджували взаємозв'язок двох компонентів соціального капіталу – загальної довіри і мережевих ресурсів – з двома вимірами благополуччя – процвітанням і психологічним стресом – серед австралійських мігрантів

[14]. Сіх Б., ван Зіммерен Е., Попа Ф. та Фрісон Ч. у своїх дослідженнях фокусувались на структурах і механізмах, які необхідні для підтримки довіри, необхідної для ефективного функціонування інститутів колективних дій [15].

Алексеев Д. Д. аналізував роль довіри у підвищенні ефективності виробництва локальних суспільних благ з огляду на проблеми управління контрактним процесом і рівнем трансакційних витрат [18]. Андрущенко Г. І. аналізувала рівень довіри населення Дніпропетровської області до оточення і банківських установ [19]. Біль М. М. обґрунтував значення інституційної довіри як імперативу управління фінансовим забезпеченням регіону [20]. Буряк А. В. і Ласукова А. С. розглядали відновлення довіри до банків є один із заходів для забезпечення виконання загальнонаціональної програми реабілітації банківського сектору [21]. Горбатюк В. І. і Матузка Я. В. розкривали зміст суспільної довіри крізь призму теорії інституціоналізму та визначили її місце у складі фінансової культури системи управління державними фінансами [22]. Зубова В. В. досліджувала питання впливу фактору довіри на рівень депозитного ризику комерційного банку [23]. Семенов А. Ю., Бричко М. М. і Семенов В. В. у власному дослідженні були сфокусовані на сутності та значенні довіри на ринку сучасних фінансових послуг [24].

При визначенні сутності довіри більшість вчених пов'язувало її з певними очікуваннями. Так, Фукуяма Ф. підкреслював, що «довіра – це те, що виникає у членів спільноти при очікуванні того, що інші його члени будуть вести себе більш-менш передбачувано, чесно і з увагою до потреб оточуючих, у згоді з деякими загальними нормами» [16, с. 52]. Штомпка П. стверджував, що «довіра – це очікування того, що інші – люди, установи, організації – будуть діяти нам на користь: ефективно, чесно, порядно, безкорисливо, надійно» [17, с. 10]. З тим, що довіра є деяким авансом у людських відносинах стосовно майбутньої діяльності, згідна більшість науковців.

Незважаючи на значну кількість публікацій з даної проблематики, залишаються недопрацьованими питання сутності інвести-

ційного потенціалу домашніх господарств, його стану, а також особливостей фінансової поведінки домогосподарств в залежності від стану соціального капіталу та рівня довіри в суспільстві.

Вважаємо, що для визначення кількості ресурсів, які можуть бути спрямовані в інвестиційну сферу, а також для розробки відповідних заходів для стимулювання процесу трансформації заощаджень і поточних доходів домашніх господарств в інвестиції, важливою є оцінка інвестиційного потенціалу домашніх господарств, який пропонуємо розглядати як можливість і намір населення здійснювати заощадження та трансформувати їх в інвестиційні ресурси.

Формулювання цілей статті. Головною метою статті є дослідження ощадної та інвестиційної поведінки домашніх господарств у сучасній економіці, визначення сутності інвестиційного потенціалу домашніх господарств та впливу довіри на його використання.

Виклад основного матеріалу. Заощадження населення, які в розвинених країнах є основним джерелом інвестицій, утворюються в результаті розбіжності між рівнями отримання доходів та їхнього використання. В табл. 1 наведена динаміка середньомісячних доходів і витрат домогосподарств України.

Аналіз даних табл. 1 свідчить про те, що середньомісячні грошові доходи одного домогосподарства України за 2014-2019 рр. зростали щорічно в середньому на 21,8% і становили у 2019 р. 11145,04 грн. При цьому найбільшу питому вагу в грошових доходах мають оплата праці (62,3% у 2019 р.) і пенсії (17,8% у 2019 р.).

Доходи від підприємницької діяльності становлять відповідно 7,1%, доходи від власності (дивіденди від акцій та інших цінних паперів, відсотки по вкладах, доходи від здачі внайми нерухомості тощо) – лише 1,1%.

За 2014-2019 рр. грошові витрати домогосподарств зростали меншими темпами, ніж грошові доходи – щорічно в середньому на 19,2%. Переважну частину грошових витрат становили споживчі грошові витрати – у 2019 р. відповідно 90,1%.

Таблиця 1

Динаміка середньомісячних доходів і витрат домогосподарств України, грн. в середньому на 1 домогосподарство

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Середньо-річний темп росту, %
Грошові доходи, всього	4160,68	4676,00	5367,51	7146,28	8904,14	11145,04	21,8
у т.ч.:							
оплата праці	2228,02	2470,90	2914,70	4279,77	5391,23	6945,1	25,5
доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	238,50	286,19	325,14	365,32	592,77	792,91	27,2
доходи від власності	44,41	58,89	89,92	111,95	130,30	128,57	23,7
пенсії	1043,94	1116,92	1211,26	1400,77	1734,42	1982,59	13,7
Грошові витрати, всього	3692,19	4448,66	4948,62	6223,62	7438,06	8900,83	19,2
у т.ч.:							
споживчі грошові витрати	3338,30	4086,20	4528,23	5682,05	6742,77	8016,49	19,1
неспоживчі грошові витрати	353,89	362,46	420,39	541,57	695,29	884,34	20,1
з них:							
купівля нерухомості	1,2	9,96	14,63	7,79	16,82	41,37	103,0
капітальний ремонт, будівництво житла та інших будівель	19,66	13,55	9,71	22,34	23,89	39,63	15,1
купівля акцій, сертифікатів, валюти, вклади до банків	110,85	102,03	117,39	194,85	272,54	364,86	26,9
Залишок грошових коштів (особисті заощадження домогосподарств):							
грн.	468,49	227,34	418,89	922,66	1466,08	2244,21	36,8
%	11,3	4,9	7,8	12,9	16,5	20,1	x

Джерело: розраховано за даними державної служби статистики України

При цьому необхідно відмітити деяку інвестиційну активність домогосподарств – інвестиції в нерухомість відповідно зростали щорічно в середньому на 103,0%, у капітальний ремонт, будівництво житла та інших

будівель – на 15,1%, фінансові інвестиції (купівля акцій, сертифікатів, валюти, вклади до банків) – на 26,9%.

Особливу увагу при розгляді грошових витрат домогосподарств привертає показник

купівлі нерухомості, який за 2014-2019 рр. збільшився більше, ніж в 34 рази. Вважаємо, що, з одного боку, цей факт свідчить про бажання населення зберегти кошти від девальвації, особливо після кризового 2014-го року, з іншого – про недостатній рівень довіри до фінансових установ.

Різниця між грошовими доходами і витратами домогосподарств – це залишок грошових коштів, або особисті заощадження домашніх господарств, які характеризують рівень їхнього життя. За 2014-2019 рр. зали-

шок грошових коштів зростав щорічно в середньому на 36,8% і становив в 2019 р. 2244,21 грн., або 20,1% від середньомісячних грошових доходів одного домогосподарства. Безумовно, особисті заощадження домогосподарств можуть і повинні бути суттєвим джерелом інвестування – тобто значимим ресурсом економічного розвитку країни в цілому.

В табл. 2 наведені дані про динаміку депозитів домашніх господарств в розрізі валют.

Таблиця 2

**Динаміка розмірів депозитів домашніх господарств в розрізі валют,
млрд. грн.**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Середньорічний темп приросту, %
Депозити домашніх господарств, всього, млрд. грн.	410,38	410,9	444,68	495,31	530,25	576,13	7,0
в т.ч.							
у гривнях	196,14	198,88	209,6	252,44	289,42	339,17	11,6
у доларах США	180,63	177,43	199,28	203,68	202,57	198,4	1,9
у євро	31,77	33,03	34,48	38,06	37,21	37,54	3,4
Питома вага гривневих депозитів у загальному обсязі, %	47,8	48,4	47,1	51,0	54,6	58,9	x

Джерело: розраховано за даними Національного банку України

За 2014-2019 рр. питома вага гривневих депозитів в їхньому загальному обсязі коливалась від мінімального значення 47,1% у 2016-му році до максимального 58,9% у 2019-му році. Середньорічний темп приросту депозитів домашніх господарств в середньо-

му за цей період становив 7,0% проти 36,8% – у залишку грошових коштів домогосподарств.

Більш наочно порівняння ланцюгових темпів росту розмірів відповідних показників наведені на рис. 1.

Рис. 1. Динаміка ланцюгових темпів росту розмірів депозитів домашніх господарств та залишку грошових коштів, %

Джерело: розраховано за даними Національного банку України

Безумовно, вивчення інвестиційного потенціалу має будуватися на аналізі стану фінансів домашніх господарств і на вивченні мотивів ощадного та інвестиційного поведінки, які, в тому числі, визначаються макроекономічними умовами життя населення. В даний час в економіці України ускладнено прояв домашніми господарствами своєї активної конструктивної ролі. З одного боку, це пояснюється доходами населення, з іншого – мотивами, якими керуються забезпечені домогосподарства.

Вважаємо, що на ощадну та інвестиційну поведінку домогосподарств впливають основні елементи соціального капіталу, серед яких центральне місце посідає довіра (рис. 2). Так, **довіра**, що впливає на фінансові інвестиції домогосподарств, це, насампе-

ред, очікування додаткового доходу та захисту заощаджень від девальвації, які виправдались. Основні **норми**, що визначають фінансову поведінку домогосподарств, на наш погляд, це монетарна політика Національного банку України, механізм оподаткування доходів, інформаційна прозорість фінансового ринку та регулювання ринку цінних паперів. **Соціальні мережі** – це взаємодія домогосподарств з державою, бізнесом, інститутами фінансового ринку, а також наявна фінансова культура інвестування, інформованість населення у питаннях інвестування.

На жаль, в українському суспільстві панує недовіра інститутам фінансового ринку, зокрема банкам. На рис. 3 наведені дані стосовно довіри населення України до банків (за 5-бальною шкалою).

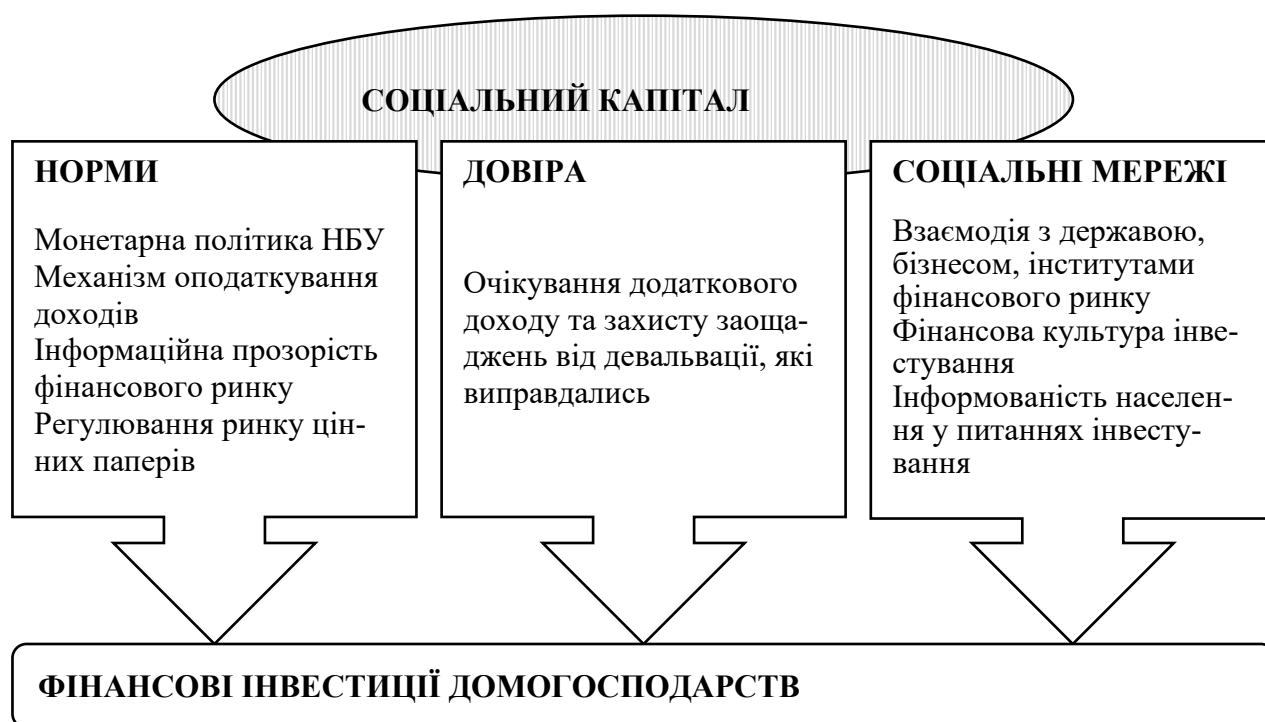

Рис. 2. Вплив соціального капіталу та його основних елементів на фінансові інвестиції домогосподарств

Джерело: складено на основі власних досліджень

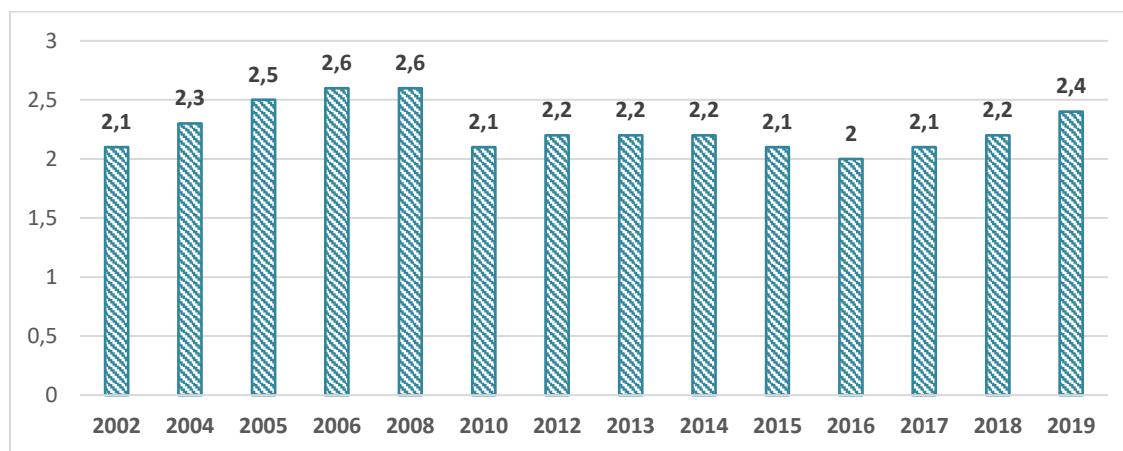

Рис. 3. Динаміка оцінки довіри населення до банків в українському суспільстві*

*Середній бал розраховувався для 5-ти бальної шкали, де 1 – повна недовіра, а 5 – повна довіра
Джерело: складено на основі даних соціологічного моніторингу [25]

Як бачимо, впродовж 2002-2019 рр. оцінка довіри населення до банків не перевищувала 2,6 балів при максимальній оцінці в 5 балів, що свідчить про наявність суттєвих проблем фінансового ринку, які потребують системних рішень.

Для характеристики інвестиційного потенціалу домогосподарств пропонуємо використати виробничу функцію, яка відображає залежність купівлі акцій, сертифікатів, валюти, вкладів до банку, в середньому на 1 домогосподарство в місяць, грн. (у) від чинників, за 2008-2019 рр., має наступний вигляд:

$$y = 0,0521 \times x_1^{0,7966} \times x_2^{-0,0585} \times x_3^{0,1186} \times x_4^{1,6999}, \quad (1)$$

де: x_1 – оплата праці в розрахунку на 1 домогосподарство в місяць, грн.;

x_2 – пенсія в розрахунку на 1 домогосподарство в місяць, грн.;

x_3 – доходи від підприємницької діяльності в розрахунку на 1 домогосподарство в місяць, грн.;

x_4 – рівень довіри банкам, балів (за максимальною оцінкою 5 балів).

Значимість рівняння множинної регресії в цілому оцінюється за допомогою F-критерію Фішера, розраховане значення якого дорівнює 96,63, що значно перевищує табличне значення ($F_{\text{табл}} = 4,12$). Тобто, з вірогідністю 95% побудована виробнича функція відповідає вихідним даним, її доцільно використовувати в подальших дослідженнях.

Показники ступеня і-ого аргументу відображають еластичність результативного показника в залежності від зміни факторних ознак. Так, найбільший вплив на результативний показник має саме довіра банкам – її зміна на 1% спричинить відповідну зміну інвестицій домогосподарств у фінансові інструменти на 1,7%. Відповідна зміна оплати праці в середньому на 1 домогосподарство в місяць супроводжуватиметься зміною результативного показника на 0,8%, доходів від підприємницької діяльності – відповідно на 0,12. В той же час збільшення розмірів пенсії в середньому на 1 домогосподарство на 1% навпаки, сприятиме зменшенню результативного показника відповідно на 0,06%.

Тобто на основі побудованої виробничої функції можна стверджувати, що саме довіра є одним із значимих факторів, що обумовлює роль домогосподарств в інвестиційній діяльності країни. Вважаємо, що для покращення довіри необхідно вжити системні заходи, в тому числі вдосконалити систему відносин між всіма суб'єктами фінансового ринку, ліквідувати його «ручне» регулювання, посилити боротьбу з корупцією та монополістичними угодами, створити нові ефективні фінансові інструменти, забезпечити інформаційну прозорість діяльності всіх фінансових інститутів. Вважаємо, що виправданню фінансових очікувань домогосподарств та

підвищенню їхньої економічної зацікавленості сприятимуть розробка та реалізація державної та регіональних програм інвестування, а також розвиток регіональної фінансової інфраструктури, які будуть спрямовувати залучені заощадження домогосподарств в першу чергу на вирішення місцевих економічних та соціальних проблем.

На наш погляд, важливою причиною низького рівня трансформації інвестиційного потенціалу домашніх господарств – особистих заощаджень – в інвестиційні ресурси є недостатній рівень фінансової грамотності населення. Саме тому необхідним елементом інституційних перетворень економіки України є формування ринково-орієнтованого домашнього господарства з високою фінансовою культурою населення – сукупністю традицій, норм та ідей, що відображають рівень фінансової грамотності, навички і поведінку людей в області фінансових відносин.

Висновки. Таким чином, на основі аналізу ощадної та інвестиційної поведінки домашніх господарств було встановлено, що важливим чинником, який впливає на неї, є довіра до інститутів фінансового ринку, зокрема до банків, сутність якої можна визначити як очікування додаткового доходу та захисту заощаджень від девальвації, які виправдалися.

На наш погляд, побудована виробнича функція залежності фінансових інвестицій домогосподарств від розмірів оплати праці, пенсії, доходів від підприємницької діяльності, а також рівня довіри населення банкам може бути використана в прогнозуванні та подальших дослідженнях. Вважаємо, що реалізація різноманітних заходів з покращення довіри населення фінансовим інститутам є незаперечним інструментом залучення ресурсів домогосподарств в економічний оборот, який може сприяти використанню особистих заощаджень домогосподарств в якості потужного поштовху динамічного розвитку підприємництва та економіки країни в цілому. Перспективами подальших досліджень є вивчення аспектів формування та використання довіри як імперативу реалізації інвестиційного потенціалу домашніх господарств.

Список літератури:

1. Грицаєнко Г. І., Грицаєнко М. І. Інвестиційна привабливість України. *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*, 2017. Вип. 3. №. 1. С. 80–93.
2. Brown S., Bucciol A., Montagnoli A., Taylor K.. Financial Advice and Household Financial Portfolios. *Working Papers*. 2020. 15/2020, University of Verona, Department of Economics. <https://ideas.repec.org/p/ver/wpaper/15-2020.html>.
3. Du P., Cheng H. Banking Competition and Households' Informal Financing: Evidence from China Household Finance Survey. *Emerging Markets Finance and Trade*. August 2020. DOI: 10.1080/1540496X.2020.1784139.
4. Ijila O. J. Household Endowment and Poverty Reduction. *Journal of Human Ecology*. 2020. Vol. 72(1-3). Pp. 88-96. DOI: 10.31901/24566608.2020/72.1-3/3264.
5. Iyemifokhae O. The impact of remittances on household poverty. *International Journal of Business and Economic Development*. 2020. Vol. 08(02). DOI: 10.24052/IJBED/V08N02/ART-04;
6. Jawara H. Access to savings and household welfare evidence from a household survey in The Gambia. *African Development Review*. 2020. Vol. 32(2). Pp. 138-149. DOI: 10.1111/1467-8268.12423.
7. Бандура Т. І. Дослідження інвестиційного потенціалу Карпатського регіону (в інституційному секторі домогосподарств). *Регіональна економіка*. 2019. № 3. С. 124-133.
8. Кізіма Т. Фінансові інструменти залучення заощаджень домогосподарств до інвестиційних процесів: прагматико-аналітичний аспект. *Вісник THEU*. 2018. Вип. 4. С. 33-46.
9. Коцюрубенко Г. Грошові перекази та їх роль у формуванні інвестиційного потенціалу домогосподарств України. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2018. № 4. С. 104-116.
10. Лаврик С. С. Активізація інвестиційних можливостей домогосподарств у контексті детінізації економіки України. *Finance, accounting, banks*. 2018. Вип. 1. С. 121-128.
11. Циток Р. П. Заощадження домогосподарств як незалучений інвестиційний ресурс. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 74-80.
12. Brown A., Garguilo S., Mehta K. The Relentless Pursuit of Financial Capital for Micro-enterprises: Importance of Trust and Social Capital. *International Journal for Service Learning in Engineering Humanitarian Engineering and Social Entrepreneurship*. October 2011. Vol. 6(2). Pp. 78-97. DOI: 10.24908/ijlse.v6i2.3660.
13. Huang Y. Social capital and social trust in urban China. *Chinese Journal of Sociology*. September 2018. Vol. 4(4). DOI: 10.1177/2057150X18790083.
14. Plooy D. R. du, Lyons A., Kashima E. S. Social capital and the well-being of migrants to Australia: Exploring the role of generalised trust and social network resources. *International Journal of Intercultural Relations*. November 2020, Vol. 79, Pp. 1-12. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2020.07.001.
15. Six B., Zimmeren E., Popa F., Frison C. Trust and social capital in the design and evolution of institutions for collective action. *International Journal of the Commons*. March 2015. Vol. 9(1). DOI: 10.18352/ijc.435.
16. Фукуяма Ф. Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию : пер. с англ. М. : АСТ : Ермак, 2004. 730 с.
17. Штомпка П. Доверие в эпоху глобализации. *Социальная политика и социология*. 2006. №4. С. 8-15.
18. Алексєєнко Д. Д. Довіра як базовий елемент інституціонального середовища виробництва локальних суспільних благ. *Бізнес Інформ*. 2020. №4. С. 8–14. DOI: 10.32983/2222-4459-2020-4-8-14.
19. Андрущенко Г. І. Довіра населення Дніпропетровської області банківським установам: динаміка та актуальний стан. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2012. № 993, Вип. 29. С. 131-135.
20. Біль М. М. Інституційна довіра в системі управління фінансовим забезпеченням регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 5. С. 74-78.
21. Буряк А. В., Ласукова А. С. Довіра до банків: огляд світових та вітчизняних підходів до визначення змісту та основних каналів впливу. *Вісник СДУ. Серія : Економіка*. 2019. № 3. С. 26-32. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.3-3.
22. Горбатюк В. І., Матузка Я. В. Суспільна довіра в системі управління державними фінансами. *Фінанси України*. 2018. № 4. С. 93-106.
23. Зубова В. В. Довіра як фактор управління депозитним ризиком комерційного банку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 13. С. 39-44. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.13.39.
24. Семенов А. Ю., Бричко М. М., Семенов В. В. Довіра на ринку сучасних фінансових послуг в Україні та світі. *Науковий вісник ХДУ. Сер. : Економічні науки*. 2018. Вип. 32. С. 167-172.
25. Паращевін М. Результати національних щорічних моніторингових досліджень 1992–2019 рр. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. К.: ІС НАН України, 2019. С. 413-517.

References:

1. Hrytsaienko, H.I. & Hrytsaienko, M.I. (2017). Investment attractiveness of Ukraine. *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*, 3(1). 80–93 [in Ukrainian].
2. Brown, S., Bucciol, A., Montagnoli, A. & Taylor, K. (2020). Financial Advice and Household Financial Portfolios. *Working Papers*. 15/2020, University of Verona, Department of Economics. Retrieved from : <https://ideas.repec.org/p/ver/wpaper/15-2020.html>.
3. Du, P. & Cheng, H. (2020). Banking Competition and Households' Informal Financing: Evidence from China Household Finance Survey. *Emerging Markets Finance and Trade*. DOI: 10.1080/1540496X.2020.1784139.
4. Ijila, O. J. (2020). Household Endowment and Poverty Reduction. *Journal of Human Ecology*. 72(1-3). 88-96. DOI:

10.31901/24566608.2020/72.1-3/3264.

5. Iyemifokhae, O. (2020). The impact of remittances on household poverty. *International Journal of Business and Economic Development*. 08(02). DOI: 10.24052/IJBED/V08N02/ART-04;
6. Jawara, H. (2020). Access to savings and household welfare evidence from a household survey in The Gambia. *African Development Review*. 32(2). 138-149. DOI: 10.1111/1467-8268.12423.
7. Bandura, T. I. (2019). Study of the investment potential of the Carpathian region (in the institutional sector of households). *Regional economy*. 3. 124-133 [in Ukrainian].
8. Кізіма, Т. (2018). Financial instruments for attracting household savings to investment processes: pragmatic and analytical aspect. *Bulletin of TNEU*. 4. 33-46 [in Ukrainian].
9. Kotsiurubenko, H. (2018). Remittances and their role in shaping the investment potential of Ukrainian households. *ONEU Scientific Bulletin*. 4. 104-116 [in Ukrainian].
10. Lavryk, S. S. (2018). Activation of investment opportunities of households in the context of de-shadowing of Ukraine's economy. *Finance, accounting, banks*. 1. 121-128 [in Ukrainian].
11. Tsyotok, R. P. (2018). Household savings as an uninvolved investment resource. *Economy and state*. 12. 74-80 [in Ukrainian].
12. Brown, A., Garguilo, S. & Mehta, K. The Relentless Pursuit of Financial Capital for Micro-enterprises: Importance of Trust and Social Capital. *International Journal for Service Learning in Engineering Humanitarian Engineering and Social Entrepreneurship*. October 2011. Vol. 6(2). Pp. 78-97. DOI: 10.24908/ijlse.v6i2.3660.
13. Huang, Y. Social capital and social trust in urban China. *Chinese Journal of Sociology*. September 2018. Vol. 4(4). DOI: 10.1177/2057150X18790083.
14. Plooy, D. R. du, Lyons, A. & Kashima, E. S. Social capital and the well-being of migrants to Australia: Exploring the role of generalised trust and social network resources. *International Journal of Intercultural Relations*. November 2020, Vol. 79, Pp. 1-12. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2020.07.001.
15. Six, B., Zimmeren, E., Popa, F. & Frison, C. Trust and social capital in the design and evolution of institutions for collective action. *International Journal of the Commons*. March 2015. Vol. 9(1). DOI: 10.18352/ijc.435.
16. Fukuiama, F. (2004). *Trust: social virtues and the path to prosperity*. M. : ACT : Ermak [in Russ.]
17. Shtompka, P. (2006). Trust in the age of globalization. *Social policy and sociology*. 4. 8-15 [in Russ.]
18. Aliksieienko, D. D. (2020). Trust as a basic element of the institutional environment for the production of local public goods. *Business Inform*. 4. 8-14. DOI: 10.32983/2222-4459-2020-4-8-14.
19. Andruschenko, H. I. (2012). Confidence of the population of Dnipropetrovsk region in banking institutions: dynamics and current situation. *Bulletin of KhNU named after VN Karazin. Series: Sociological research of modern society: methodology, theory, methods*. 993(29) C. 131-135 [in Ukrainian].
20. Bil', M. M. (2016). Institutional trust in the financial management system of the region. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*. 5. 74-78 [in Ukrainian].
21. Buriak, A. V. & Lasukova, A. S. (2019). Trust in banks: a review of global and domestic approaches to determining the content and main channels of influence. *Bulletin of the SSU. Series: Economics*. 3. 26-32. DOI: 10.21272/1817-9215.2019.3-3.
22. Horbatiuk, V. I. & Matuzka, Ya. V. (2018). Public trust in the public financial management system. *Finance of Ukraine*. 4. 93-106 [in Ukrainian].
23. Zubova, V. V. (2019). Trust as a factor in deposit risk management of a commercial bank. *Investments: practice and experience*. 13. 39-44. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.13.39.
24. Semenoh, A. Yu., Brychko, M. M. & Semenoh, V. V. (2018). Trust in the market of modern financial services in Ukraine and the world. *Scientific Bulletin of KSU. Ser. : Economic sciences*. 32. 167-172 [in Ukrainian].
25. Paraschevin, M. (2019). Results of national annual monitoring surveys 1992-2019. *Ukrainian society: monitoring of social changes*. K. : IS of the NAS of Ukraine.